

Πώς να αξιοποιήσουμε τις σύγχρονες επαναστατικές δυνατότητες

Κώστας Τζιαντζής

Αυτές τις μέρες αναρωτιέμαι πώς θα γιορτάζεται και σε ποιες συνθήκες στο μέλλον (π.χ στα 100 χρόνια) η Οκτωβριανή Επανάσταση. Ταυτόχρονα, αναλογιζόμαστε σε ποιες συνθήκες γιορτάστηκε πριν 10 χρόνια, με ποιες ελπίδες, ποιες επιδιώξεις και τι αποτελέσματα είχαμε με βάση τις επιδιώξεις αυτές.

Γιατί ασφαλώς, όχι μόνο στις επετείους αλλά κυριολεκτικά κάθε μέρα, μια υλιστική και κριτικά αισιόδοξη αξιοποίηση των διδαγμάτων της Οκτωβριανής Επανάστασης αποτελεί διαρκές στοιχείο στην αναμέτρησή μας με τα ερωτήματα του σύγχρονου κόσμου, βασικό κριτήριο για την ωρίμανση και οικοδόμηση μιας ανώτερης επαναστατικής δυνατότητας -που μακροπρόθεσμα υποστηρίζουμε ότι υπάρχει μέσα στη σημερινή εποχή-, για μια προγραμματική, πολιτική και πρακτική ώθηση αυτής της δυνατότητας, η οποία θα κρίνει τελικά την πραγματική προσφορά και δικαίωση του μεγάλου Οκτώβρη.

Έτσι, μια τέτοια ριζικά ανασυγκροτημένη προγραμματική και πρακτική προσπάθεια θα περιέχει αναγκαστικά στο DNA της όλα τα μεγάλα διδάγματα της νίκης αλλά και όλα τα αναπάντητα ερωτήματα γύρω από την εποποιία των επαναστάσεων, των κατακτήσεων, αλλά και των πισωγυρισμάτων, της ήττας των επαναστατικών κινημάτων του προηγούμενου αιώνα.

Φυσικά όλοι ξέρουμε ότι τα δώρα και οι τιμωρίες του πολιτικού χρόνου δεν δίνονται χωρίς μόχθο, χωρίς συνείδηση, χωρίς σκέψη. Δεν μετριούνται παρατακτικά, αριθμητικά, ποσοτικά, με τις επιμέρους αντιλήψεις και θελήσεις ανθρώπων ή οργανώσεων, αλλά με τις αναρίθμητες θελήσεις, με τα αναρίθμητα μικρά και μεγάλα δράματα, μέσα σε αυτή την ακραία χαοτική και εξαιρετικά περίπλοκη αιτιότητα της ταξικής πάλης της εποχής μας, που κεντρίζεται από τον πιο άγριο, τον πιο ακραίο, αλλά ταυτόχρονα και τον πιο κοσμογονικό παροξυσμό των κοινωνικών αντιθέσεων.

Με βάση, λοιπόν, την εκτίμηση ότι τα ουσιαστικά βήματα της ταξικής πάλης μετριούνται με τις πιο ουσιώδεις μεταβολές στους πολιτικούς συσχετισμούς, δικαιούμαστε να υπογραμμίσουμε ότι τα 90χρονα του Οκτώβρη, σε σχέση με τα 80χρονα, συμπίπτουν με μια αποφασιστική αλλά όχι καθοριστική μεταβολή στο συσχετισμό δυνάμεων, στα πλαίσια, βέβαια, της ασφυκτικής υπεροπλίας που διαθέτει ακόμη η αντιδραστική τρομοκρατική εκστρατεία του κεφαλαίου και του ιμπεριαλισμού. Αν στη δεκαετία του '90 τα πάντα σφραγίστηκαν από την ανεμπόδιστη σχεδόν προέλασή τους και από την ασφυκτική συντηρητική πολιτική και ιδεολογική ηγεμονία των καπιταλιστικών δογμάτων και πρακτικών, στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 2000 (είχε αρχίσει από τον πόλεμο στο Ιράκ η τάση) το βασικό στοιχείο των εξελίξεων είναι η αμφισβήτηση των αστικών δογμάτων και πρακτικών. Είναι η αντιφατική, αδύναμη να νικήσει, αλλά μαζική λαϊκή απονομιμοποίηση της αντιδραστικής εκστρατείας του κεφαλαίου, των αστικών κομμάτων και μετασχηματισμών του σύγχρονου αχαλίνωτου καπιταλισμού.

Πρόκειται για μεταβολή αποφασιστική, που αν και δεν μπορεί να εγγυηθεί την απόκρουση των προσπαθειών επανασυγκρότησης και επέκτασης της αστικής εκστρατείας και ενίσχυσης του αστικού συστήματος, ωστόσο διαμορφώνει μια νέα κατάσταση.

Με αυτή τη νέα κατάσταση αναμετριέται το ζήτημα του συνδυασμού της στρατηγικής και της τακτικής· της προγραμματικής επαναθεμελίωσης της κομμουνιστικής προοπτικής, της κομμουνιστικής δυνατότητας στην εποχή μας, σε

συνδυασμό με την άμεση πολιτική παρέμβαση για την αξιοποίηση αυτής της έστω αντιφατικής δυνατότητας, προκειμένου να μετατραπεί σε ουσιαστικό ρήγμα αλλαγής των συσχετισμών, ήττας και ανατροπής της επίθεσης του κεφαλαίου, που είναι δυνατή για την εργατική τάξη με μια άλλη ανατρεπτική πρακτική, πέρα από το δίπολο του ρεφορμισμού και μικρομεταρρυθμισμού ή του κατακερματισμού και της αναρχικής ουτοπίας.

Απέναντι σε αυτό το βασικό νέο στοιχείο των εξελίξεων, μπαίνει για την επαναστατική ή εν δυνάμει επαναστατική Αριστερά που έχει ανάγκη ο χώρος μας ένα ιστορικό στοίχημα, πιο καθοριστικό από τις προηγούμενες δεκαετίες. Ιδίως γιατί, απέναντι σε αυτή τη μεταβολή τη δεκαετία που πέρασε κριθήκαμε μεν και παλέψαμε, αλλά -πέρα από εκλογικούς συσχετισμούς και πρόσκαιρες επιτυχίες- στο ζήτημα της υλικής επίδρασης για ουσιαστική αλλαγή των συσχετισμών βρεθήκαμε ελλειποβαρείς – και είναι αυτός ένας επιπλέον λόγος που χρειάζεται να στοχαστούμε πάνω στα θεωρητικά και πολιτικά διδάγματα, στις ήττες και τις νίκες των προηγούμενων επαναστάσεων. Προκύπτει, δηλαδή, η αναγκαιότητα να ενισχύσουμε ένα πιο τολμηρό, πιο βαθύ, δεμένο με τις σημερινές συνθήκες και την εμπειρία της επιστήμης της επανάστασης πρόγραμμα παρέμβασης σε αυτή την κρίσιμη φάση.

Η δική μας δυνατότητα για κάτι τέτοιο θα κριθεί στην κορύφωση αυτής της αντιφατικής δυνατότητας του 2000 και των αρχών της νέας δεκαετίας. Εκεί, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, θα φανεί αν έχουμε τις ικανότητες, με αίσθημα αυτοκριτικής και αισιοδοξίας, να επαναπροσδιορίσουμε, να υπερβούμε τον εαυτό μας, να διεκδικήσουμε μια ουσιαστική επίδραση για την αξιοποίηση αυτής της αντιφατικής δυνατότητας, που φυσικά απειλείται να ακυρωθεί και θα ακυρωθεί χωρίς την παρέμβαση τέτοιου είδους επαναστατικού προγράμματος και τέτοιου είδους επαναστατικών δυνάμεων συνολικά του εργατικού κινήματος, από τα συντονισμένα χτυπήματα της αντίδρασης αλλά και από την πρόσδεση των δύο ρευμάτων της επίσημης Αριστεράς στην εντυπωσιακή αλλά ελαφρολαϊκή επιτυχία του εκλογικού σουξέ τους.

Αυτή τη φάση, με δεδομένη την παλινδρομικότητα της ταξικής πάλης, πρέπει να την αντιμετωπίσουμε με επαναστατική αισιοδοξία και μια μικρή αλλά νηφάλια μεροληψία υπέρ της επαναστατικής πλευράς της πραγματικότητας, ώστε να την αξιοποιήσουμε -χωρίς να υποτιμάμε τις τεράστιες δυσκολίες, τις νέες επιθέσεις και την όξυνση των αντιφάσεων του κινήματος- υπέρ της δικής μας αναγκαιότητας για ανσυγκρότηση.

Σε αυτή τη φάση, λοιπόν, διασταυρώνονται τα μεγάλα ερωτήματα για τη δυνατότητα γενικά της απελευθέρωσης της εργατικής τάξης της εποχής μας, οι μεγάλες επιδιώξεις και αναγκαιότητες της ιστορίας με τα πιο αμείλικτα καθημερινά ερωτήματα της στοιχειώδους επιβίωσης και διεκδίκησης ενός κόσμου που παλεύει ενάντια στην οικονομική φρίκη, που ξέρει ότι δεν πάει άλλο, αλλά βλέπει να φαίνεται ότι δεν μπορεί να πάει ακόμη αλλιώς.

Και αυτό είναι το κλειδί, η δυσκολία για το σχεδιασμό μιας στρατηγικής και μιας τακτικής. Καθώς η εν λόγω κατάσταση μας τραβάει μερικές φορές από τη μια σε μια αναγκαία και απεγνωσμένη προσπάθεια γείωσης σε ό,τι κινείται και από την άλλη σε μια θεωρητικίστικη, πολιτικίστικη, χωρίς επίδραση στις συνειδήσεις, έφοδο στον ουρανό. Η μη κατανόηση αυτού του προβλήματος δυσκολεύει την ανταπόκρισή μας στο στοίχημα ενός πραγματικού συνδυασμού μιας πραγματικής πολιτικής άμεσης επίδρασης, που θα καθορίζεται από τις επαναστατικές δυνατότητες της εποχής μας.

Υπάρχουν όμως τέτοιες δυνατότητες; Νομίζω ναι. Αρκεί να σκεφτούμε μια πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ, που αναφέρει ότι ο πληθυσμός των πόλεων σε όλες τις χώρες του κόσμου βρίσκεται κάτω από το επίπεδο φτώχειας σε ποσοστό 35-80%.

Μιλώντας για τον πληθυσμό των πόλεων, μιλάμε για για μια γιγαντιαία ιστορική προλεταριοποίηση κατά τα τελευταία 20 χρόνια, για ένα μετασχηματισμό που έχει ανάλογη ιστορική σημασία με την είσοδο στη Νεολιθική εποχή και τη Βιομηχανική Επανάσταση, καθώς για πρώτη φορά το 2005 ο πληθυσμός των πόλεων, μετά από 20.000 χρόνια ταξικού πολιτισμού, ξεπερνά τον πληθυσμό της υπαίθρου και οι εργάτες αποτελούν την πλειοψηφία του παραγωγικού ενεργού πληθυσμού του κόσμου.

Σε αυτές τις πόλεις – και όχι μόνο- υπάρχει ένας συνδυασμός με όλα τα επίπεδα ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Ένας συνδυασμός που περιλαμβάνει μια δομική ανεργία και φτώχεια -που δεν προέρχονται μόνο από τις ιστορικές συνθήκες καθυστέρησης ορισμένων χωρών, αλλά από την έκρηξη του πλούτου και των σημερινών καπιταλιστικών μετασχηματισμών- και συνενώνει την άγρια εκμεταλλεύσιμη απλή χειρωνακτική εργασία (που αγκαλιάζει παιδιά και γυναίκες και πολλαπλασιάζεται), την υποβαθμιζόμενη χειρωνακτική-χειρωνακτικοδιανοητική εργασία (που είναι πιο σύνθετη στο σύγχρονο μοτέλο εκβιομηχάνισης), τα τμήματα εκείνα της εργατικής τάξης -διανοητικής κυρίως εργασίας- που έχουν συμπιεστεί κι έχουν ξεπέσει στα πλαίσια ενός νέου ηλεκτρονικού τεύλορισμού, καθώς και τμήμα της ανώτερης σύνθετης διανοητικής εργασίας (με βάση τον αυτοματισμό), που περιορίζεται να εποπτεύουν την παραγωγή, τις μηχανές.

Όλος αυτός ο μετασχηματισμός μεταφέρει θύλακες καθυστέρησης και υπανάπτυξης-δομικής ανεργίας στις αναπτυγμένες και μεσαίες χώρες και κυρίως μεταφέρει -με έναν ιδιαίτερο τρόπο- θύλακες ανάπτυξης των νέων οικονομικών μετασχηματισμών του κεφαλαίου στις απέραντες περιοχές των αναπτυσσόμενων χωρών.

Δεν ισχυρίζομαι -ίσα ίσα αντιπαλεύω την άποψη- ότι καταργείται η διάκριση ανάμεσα στις αναπτυγμένες οικουμενικές, στις ιμπεριαλιστικές, στις μεσαίες, στις αναπτυσσόμενες κ.λπ. χώρες. Αυτή η διάκριση οξύνεται, καθώς οξύνονται οι αντιθέσεις ανάμεσα στις καπιταλιστικές χώρες και κυρίως μεταξύ των ηγεμονικών ιμπεριαλιστικών χωρών, αλλά ταυτόχρονα τροποποιείται ριζικά στα πλαίσια της καπιταλιστικής διεθνοποίησης. Μιας διεθνοποίησης που αποτελεί κουτσουρεμένη καπιταλιστική απάντηση στην τεράστια κοινωνικοποίηση-διεθνοποίηση και σύνθετη επιστημονική συγκρότηση της σύγχρονης εργατικής τάξης (με πολλές αντιθέσεις, εννοείται).

Αυτή η εποχή απαιτεί ριζική ανασυγκρότηση του εργατικού κινήματος. Η κοινωνικοποιημένη, επιστημονικά συγκροτημένη εργασία είναι εκείνη η βασική παραγωγική δύναμη και ανάγκη που τείνει να τινάζει στον αέρα τα όρια του σημερινού συστήματος.

Η εργατική τάξη ως κοινωνική παραγωγική δύναμη, αλλά ταυτόχρονα ως υποταγμένη σχέση παραγωγής, μπορεί να πυροδοτήσει και να επηρεάσει την επαναστατικότητα των παραγωγικών δυνάμεων πέρα από τον αστικό τεχνοκρατισμό, ξέροντας ότι η επαναστατική προοπτική θα μετατρέψει τον κτήτορα αλλά και το κτήμα και θα μετασχηματίσει ριζικά τις παραγωγικές δυνάμεις. Με αυτή την έννοια, η σχετική αντίδραση και φοβία υποτιμάει την επαναστατική δυνατότητα της εργατικής τάξης και της εποχής, την κύρια ανάγκη, την κύρια αντικειμενική υλική βάση (που έχει φυσικά σύνδεση με την υποκειμενική προετοιμασία, την υποκειμενική συνειδητή δυνατότητα, μέσω και του κόμματος) για την επαναστατική χειραφέτηση. Προφανώς οφείλεται στη φυσιολογική αντίδραση πολλών εργατών -κυρίως των μεσαίων στρωμάτων- απέναντι στον τεχνοκρατισμό-παραγωγισμό της αστικής τάξης, που αυτονομεί τις παραγωγικές δυνάμεις και κυρίως αυτές που ελέγχει. Κυρίως οφείλεται, όμως, στη φοβία των μεσαίων στρωμάτων απέναντι στο εργατικό κίνημα.

Η ουσία είναι ότι για την εργατική τάξη και όποιον παλεύει πολιτικά και συνειδητά για την κατάργηση των εκμεταλλευτικών παραγωγικών σχέσεων και της εξαρτημένης εργασίας -όχι για την κατάργηση της απελευθερωμένης εργασίας, της δημιουργικής κοινωνικής πρακτικής της ανθρωπότητας-, ένα επαναστατικό κομμουνιστικό πρόγραμμα θα πρέπει να δείχνει την απαιτούμενη προσοχή σε μια τέτοια αξιολόγηση από τη σύγχρονη εργατική τάξη.